

Een zwart sprookje

Van Aki Ollikainen verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos uitgevers

Witte honger

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Aki Ollikainen

Een zwart sprookje

Vertaald uit het Fins
door Annemarie Raas

Ambo|Anthos
Amsterdam

Dit werk is uitgegeven met financiële steun van
FILI - Finnish Literature Exchange

F I L I FINNISH
LITERATURE
EXCHANGE

ISBN 978 90 263 3585 3

© 2015 Aki Ollikainen

Published by arrangement with Siltala Publishing, Finland

© 2017 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,

Amsterdam en Annemarie Raas

Oorspronkelijke titel *Musta satu*

Oorspronkelijke uitgever Siltala Publishing

Omslagontwerp Bloemendaal & Dekkers

Omslagillustratie © Elina Warsta solmu.nu

Foto auteur © Laura Malmivaara

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Ik was een kleine jongen,
die aan dit zwarte en gruwelijke sprookje dacht,
dat de duisternis zo groot deed lijken,
me angst aanjoeg, elke nacht.

Uuno Kailas, strofe uit het gedicht 'Een zwart sprookje'

HELSINGIN SANOMAT

GRUWELIJKE ONTDEKKING

in de poel van het Tattarisuo-
moeras, bij Malmi.

*9 mensenbenen, 8 handen, 2 duimen,
een hoofd en een groot aantal vingers.*

Is er sprake
van een ongehoord
misdrijf?

Vorig jaar werd
aldaar een
VROUWENHAND
gevonden.

*'De lichaamsdelen zijn
in geen geval afkomstig
van de anatomische
faculteit,' zegt
prof. Lassila.*

Boven het Tattarisuo-moeras cirkelt een bruine kiekendief. Hoog vanuit de lucht ziet hij twee mensen lopen in de zomernacht, een man en een vrouw. De man is klein, al wat ouder, de vrouw die hem volgt is groter dan hij. Hij draagt een bundeltje in zijn handen, iets wat in een smerig stuk pakpapier is gewikkeld.

Het is midden in de zomer, de zon geeft nog licht hoewel ze haar gezicht even heeft verborgen. Misschien voelt ze aan dat er iets gaande is wat ze niet wil zien. De man kijkt met zijn kleine, priemende ogen naar de hemel, ziet de roofvogel zweven tegen de achtergrond van de roder wordende horizon. De vleugels van het dier trekken zijn aandacht, hun stand, maar hij denkt er verder niet over na. Wanneer hij zijn blik weer naar beneden richt, zet de kiekendief een duikvlucht in.

Het tweetal komt bij een poel aan. De man begint een gebed uit te spreken; de vrouw probeert mee te mompelen, af en toe de woorden vergetend.

‘Onze Vader, die in de hemel zijt! Uw naam worde geheiligd. Uw rijk kome, Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel...’ verkondigt de man met heldere stem, en tegelijkertijd maakt hij het bundeltje open.

‘Geef ons heden ons dagelijks brood. En vergeef ons onze schulden, zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven. En leid ons niet in bekoring, maar verlos ons van het kwade.’

De man zwijgt even. Hij legt het geopende bundeltje voor zich neer en trekt zijn jas, schoenen en sokken uit. Hij rolt zijn mouwen op en trekt zijn broekspijpen omhoog tot aan zijn knieën. Vervolgens stapt hij de poel in, terwijl hij zegt: ‘Want van U is het koninkrijk, en de kracht en de heerlijkheid, in eeuwigheid. Amen.’

Ergens vlakbij, op de onderste tak van een berkenboom, zit de geest van een moordenaar. De man en de vrouw zien hem niet, de eerste zonnestralen van de vroege zomerochtend schijnen door hem heen; hij verandert in een vogel, duikt krijsend door het gebladerte en verdwijnt voordat de dag definitief is aangebroken.

De vrouw schrikt van de vogel, maar de man is in gedachten verzonken. Hij waadt dieper de poel in, zijn broekspijpen worden al nat hoewel hij die nog verder probeert op te sjoeren. Hij heeft iets uit het bundeltje gepakt en dat meegenomen. Het is een afgesneden hand, en hij duwt die naar de bodem van de poel. De hand van de man maakt een wolk van steenstoflos in het water, die zich als een mantel over de afgesneden hand uitbreidt.

De man recht zijn rug en staart naar het wateroppervlak. Het zegel zit nu op zijn plaats.

‘Want als jullie de mensen hun misdaden vergeven, zal de hemelse Vader ook jullie vergeven. Maar als jullie de mensen hun misdaden niet vergeven, zal de hemelse Vader ook jullie je misdaden niet vergeven,’ mompelt de man ter afsluiting van zijn gebed.

Ze staren beiden onafgebroken naar het wateroppervlak. De vrouw

heeft haar handen tijdens het gebed gevouwen. Maar nu brengt ze haar rechterhand naar haar mond en begint ze op de loszittende nagelriem van haar duim te knabbelen.

Als God nu vanaf de rand van een wolk naar hen kijkt, zien ze er vast en zeker uit als Duitse kakkerlakken op het schoteltje van de Heer. Maar wellicht heeft God Zijn blik net beschaamd afgewend van het Tattarisuo.

Ten slotte komt de man weer uit het water. Hij trekt zijn schoenen aan en gaat zonder een woord te zeggen op weg in de richting waar ze vandaan zijn gekomen; de vrouw volgt hem, net zo zwijgzaam als hij.

Achter hun rug raakt de hand los uit de modder op de bodem van de poel, en hij begint langzaam naar het wateroppervlak te zweven.

Het licht laat de stofdeeltjes dansen, mijn lach wentelt met ze mee. Ik zit bij mijn vader op schoot, oflig eigenlijk, mijn hoofd rust op de binnenkant van zijn linkerelleboog. Papa heeft zich geschoren, maar ik zie zwarte puntjes op zijn kin, daar groeit de baard weer terug. Papa heeft een snor die aan de vleugels van een vogel doet denken.

‘Pappie, doe nog ’s van de havik vliegt...’

Ik giechel en volg de beweging van papa’s hand; dat is een havik die boven mijn gezicht zweeft en dan naar mijn buik cirkelt, ik hef mijn hand om me te beschermen, ik stop even met lachen omdat het zo spannend is; dan begin ik weer te lachen, wanneer de havik weer opvliegt, terug de lucht in.

‘De havik glijdt door de lucht, glijdt door de lucht...’ zegt vader steeds opnieuw.

Bouwt hij een nest in mijn buik of in mijn oksel? Door het raam zie ik een ijspegel, er hangt een druppel aan die wacht op de val. Het licht van de zon weerkaatst erin, hij schittert als een sieraad. Het is voorjaar, ik ruik het, ik ruik het omdat het raam een stukje openstaat. Ik kijk naar het zwevende goudstof, luister naar de stemmen van de

buurkinderen in de tuin. Ik overweeg of ik beekjes zal gaan maken, daar zou ik dan een schoepenrad van karton in kunnen laten draaien, als ik papa vraag er eentje voor me te maken. Maar op dit moment wil ik niet opstaan van zijn schoot.

De havik is geland zonder dat ik het heb gemerkt, hij rust op mijn buik. Papa kijkt naar buiten, naar ergens in de verte, verder dan je vanuit de tuin bij de huizen van de fabriek kunt kijken, verder dan de bomen bij het meer en op de tegenoverliggende oever, naar de leegte aan gene zijde van de tijd.

‘Pappie, de havik vliegt,’ eis ik.

En de havik kiest opnieuw het luchtruim, in papa’s mondhoeken verschijnt opnieuw iets van een glimlach.

De havik cirkelt weer aan de hemel, ik volg papa’s hand, de bewegingen die hij maakt, en ik giechel.

‘De havik glijdt door de lucht, glijdt door de lucht...’

De juf van het kinderdagverblijf stond met gespreide armen midden op de weg, als een soort vrouwenquotumchristus. Op het zebrapad achter haar stak een kruis-tocht van in gele veiligheidsvestjes gehulde kinderen de straat over. Waren ze misschien op weg naar het natuurhistorisch museum?

Ik opende het autoraampje en stak een sigaret op. De hemel wierp een paar verloren regendruppels tegen het glas, die naar beneden gleden en zich met de vlekken vermengden. De vlekken waren afkomstig van de vliegen die afgelopen zomer een voor een te pletter waren gevlogen op de voorruit, zoals momenten dat doen op de wijzerplaat van een klok.

Ik moest me op de details concentreren, ze opgraven uit de massa van onbestemde herinneringen. Alleen met behulp van de details zou het geheel vorm kunnen krijgen, als er überhaupt een geheel bestond.

Het stoplicht was op groen gesprongen, de kinderen

van de crèche waren veilig aan de overkant van de straat beland. Iemand claxonneerde, ik zoog sigarettenrook naar binnen en trapte op het gaspedaal. Op het volgende kruispunt raakte ik even de weg kwijt en reed ik mijn herinneringen binnen.

Ik kwam op een heel andere plek weer naar buiten. De wind voerde gele bladeren mee over het rode tartan. De herfstzon schitterde in mijn nieuwe witte sportschoenen. We stonden op een rijtje bij de hoogspringlat.

Ik had mijn eigen sprongen al genomen, de lat lag nu buiten mijn bereik. Ik was niet goed in deze sport, had ternauwernood de aanvangshoogte weten te overbruggen, toen de lat nog op heuphoogte lag. Ik viel ofwel naar voren of op mijn zij, omhoogkwam ik niet. Ik stond dus in de rij van de ondermaatse presteerders. Op dat moment besepte ik voor het eerst: ik wil niet zijn wie ik ben, ik wil iemand anders zijn.

We zagen hoe Joona's voetzolen zich losmaakten van het tartan, hoe hij omhoogkwam en zijn rug naar de mat toe draaide, zijn rug boog en moeiteloos over de oranje lat gleeed. Joona bleef heel even in de lucht hangen, als een monnik die levitatie ondergaat. We applaudisseerden en toen besepte ik het. Ik wilde Joona zijn. Ik wilde mijn vader op dezelfde toon over mij horen praten als over Joona, op de momenten dat hij langs de rand van het veld naar ons stond te kijken.

Ik reed het terrein van een tankstation op en stak nog

een sigaret op. Ik had in geen jaren aan Joona gedacht. Gisteren moest ik weer aan hem denken, ik kon zijn aanwezigheid bijna voelen, en vanochtend kreeg ik een pakje dat door hem was verstuurd. Nu had hij zich in mijn gedachten genesteld. Ik bekeek het pakje even, pakte het toen van de passagiersstoel en stopte het in het handschoenvakje voordat ik uit de auto stapte. Bij het tankstation kocht ik een krat bier. De pagina's van het manuscript die ik in een plastic tas had gestopt, lagen verspreid op de bodem bij de achterbank. Ik vroeg me af waar ik nu naartoe moest rijden als ik het verhaal dat ik tot op heden had geschreven zou volgen.

Ik reed naar de begraafplaats van Malmi. Daar begint het verhaal immers in zekere zin. Ik stond bij de poort van het kerkhof en keek naar de rijen grafstenen. Die waren als reiskoffers, klaar om op te stijgen. Of misschien waren het aktetassen, met daarin de eindafrekening van het leven van degenen wier namen ze weergaven. Alle bonnetjes te bewaren tot de dag des oordeels. Maar ik zocht ditmaal niet naar een grafsteen, integendeel; ik zocht naar het soort laatste rustplaats waarvan ik niet geloofde dat er een steen op zou staan. Ik zocht naar de groepsgraven waarin de armen vroeger werden begraven.

Terwijl ik rondliep merkte ik een vers graf op dat nog niet was dichtgegooid. De rouwkransen lagen te verwelken op de zandhoop, de linten zwaaiden namens de over-

ledene een afscheidsgroet naar deze wereld. Ik dacht terug aan de eerste keer dat ik zelf een begrafenis had bijgewoond. Dat was die van oma geweest. Het was een mooie lentedag, de zon scheen na een regenachtige ochtend, ik besmeurde mijn nieuwe zwarte wandelschoenen in de modder – en verwachtte dat oma zou terugkomen.

Ik haalde een papiertje uit mijn zak waarop ik een kaart had getekend met daarop de locatie van de groepsgraven. Ik was per ongeluk naar de juiste plek gewandeld, naar een hoekje van het kerkhof, helemaal achterin.

Hier was het aardse bestaan van de minderbedeelden geëindigd, in een graf van acht kisten. Vier kisten op de bodem, een laag aarde ertussen en daarbovenop de volgende vier kisten. Zulke graven waren soms dagenlang met alleen een dun laagje grond bedekt, omdat men wachtte tot de achtste dode werd bijgezet. Daarna werden de graven pas definitief dichtgegooid.

Hier zocht Heksen-Kallio naar de lijken waarvan hij de zegels verwijderde die hij voor zijn toverkunsten nodig had.

Nu had ik de plek gezien waar in zekere zin het verhaal begint; al kan het natuurlijk op iedere willekeurige plek beginnen. Ik liep terug naar de auto en ging op weg naar het Tattarisuo. Zwarte wolken breidden zich in hoog tempo uit over de lucht. Het begon te regenen. Dit zou de hele dag gaan duren. Ik wist dat ik de plek ook 's nachts moest zien als ik behalve een begin ook een eind voor het

verhaal wilde hebben. Ik neem aan dat ik dit alles ook zou hebben gedaan zonder dat pakje van Joona.

Een paar weken geleden dacht ik dat ik nog nooit in mijn leven zo'n goede conditie had gehad. In een paar weken tijd was ik bijna tien kilo afgevallen. Mijn houding was verbeterd, en de zomerzon had mijn gezicht een gezonde kleur gegeven, die de donkere kringen rond mijn ogen onzichtbaar had gemaakt. Ik had mijn baard laten staan, en wanneer ik mezelf in de spiegel bekeek, kon ik alleen maar verwonderd vaststellen dat ik ineens weer jonger was geworden.

Tijdens een weekje in ons zomerhuis vertelde ik mijn vrouw dat ik een afspraak had met een andere vrouw, met wie ik een weekend op de eilanden voor de kust wilde doorbrengen. Toen mijn vrouw begon te huilen, bleef ik rustig en zelfverzekerd, totdat ik in lachen uitbarstte. Ik moest gewoon even aan iets grappigs denken, legde ik uit, iets wat hier helemaal niets mee te maken had. Mijn vrouw droogde zonder een woord te zeggen haar tranen, stond op en liep naar binnen. Ik had het gevoel dat ik op weg was naar een nieuwe en betere toekomst, in zo'n hoog tempo dat de stilstaande wereld om me heen het niet kon bijhouden. Maar die stilstaande wereld waaraan ik voorbij dacht te vliegen, bleek in werkelijkheid de tijd te zijn die voortschreed terwijl ik pas op de plaats maakte, met mijn rug ernaartoe, de blik gevestigd op het verle-

den. En die voorbijvliegende momenten zouden nooit meer binnen mijn bereik komen.

Daarna was ik op een eiland. Groene golven sloegen tegen de rotsen. Het waaide vanaf zee, ik keek naar een stern die met zijn vleugels fladderde en desondanks op zijn plaats bleef. Ik vroeg me af of hij alleen maar even uitrustte, gedragen door de wind, of dat hij wanhopig probeerde vooruit te komen.

Op dat moment dacht ik dat ik wist wat ik wilde. Ik wilde terug naar huis, naar mijn vrouw en kind, alle verwardheid die binnen in mij golfde uitkotsen. Maar toen kwam er een onbekende vrouw voor me staan, ze drukte haar lippen tegen de mijne en blies mij leeg. Ik was een leeg omhulsel, en kort daarop pompte ik mijn leegte in de vrouw, die van mijn wanhoop leek te leven.

Vertel me, Joon, wat is er gebeurd? Waarom komt de wereld om me heen me van dag tot dag onbekender voor? Waarom ben ik begonnen mijn leven van buitenaf te bekijken? Toen ik een vreemde werd voor mezelf, veranderden ook mijn naasten in vreemden. Het leven van alledag werd merkwaardig, alsof het om het leven van een onbekende ging. Ik werd 's ochtends wakker in een vreemd lichaam, in een vreemd huis. Ik leefde het leven van een vreemde.

Toch waren mijn vrouw en ik ooit gelukkig geweest samen. Of ik was dat in ieder geval geweest, eigenlijk voor het eerst sinds het moment waarop mijn vader mij op de